

Laura C t lina PA CU
Al. I. Cuza University of Ia i
Faculty of Philosophy and Social Political Sciences

GLOBAL CIVIL SOCIETY – NEW SOCIAL FRONTIERS CULTURAL AND IDENTITY PERSPECTIVES

Theoretical
articles

Keywords

Globalization;
Global society;
Cultural diversity;
Religion;
Identity.

Abstract

Globalization has structured a process of expansion, the acceleration of global interconnections in all aspects of social and economy right to impose a certain behavior identity as both participant and beneficiary of globalization.

In that context, globalization imposes a time constraint on space and all this is done through global communication systems, so that people from different countries, the new global society, come to share certain common values and live in certain events, even the religious.

Global transformations led to a resizing of identity, both individual ones, both of the individual and of the collective, whether it is national identity, political, cultural, religious or otherwise, but has generated, while reactions defense of these identities, or attempted reconstruction of new identities.

O influență puternică și atotcuprinzătoare în societatea contemporană are globalizarea sub toate formele sale, economic, informațională, social, cultural sau prin efectele sale asupra mediului înconjurător. Astfel, fie cuprins în activitățile complexe financiar-bancare și de comerț, fie distinct de acestea, globalizarea a jucat un rol important în stimularea schimburilor economice, în dezvoltarea comunicațiilor dar și în evoluția noilor dimensiuni societale și identitare.

În 1989, cînd a căzut Cortina de Fier a presupus deschiderea piețelor, accentuarea liberalizării economice și financiare, o nouă dimensiune a dreptului la muncă, evenimente care au schimbat radical arhitectura economiei mondiale. Acestea au constituit efectul conjugat a următoarelor forțe motrice: importanța ideologiei neoliberale ca doctrină economică, a inovației tehnico-științifice, dar și a revoluției demografice și intensificării comerțului (Gilpin, 2004, p. 130).

Grație dezvoltării economice și științifice, a funcționării de ansamblu a sistemului financiar, a societăților și corporațiilor multinaționale și a posibilităților multiple de deplasare și comunicare, societatea internațională a evoluat de la un complex de societăți culturale bine definite identitar și spațial, către o societate globală, în care relațiile transfrontaliere și socio-economice se intensifică, ca urmare a procesului de globalizare (Bădescu, 2004, p. 352).

La nivelul relațiilor internaționale, globalizarea a înlocuit Războiul Rece ca arena de desfășurare a dezbaterilor privind principiile de dezvoltare ale societății umane, națiunilor și organizațiilor internaționale. Globalizarea a devenit problema cea mai importantă și mai analizată la momentul actual, constituind nu doar un fenomen, ci un proces de tranziție continuă spre un nou model de dezvoltare (Bari, 2010, p. 16).

Criza economică actuală a accentuat riscurile și dificultățile hegemoniei globalizării și raportarea societății internaționale la valorile și cerințele emergente ale acesteia.

Globalizarea economică și mecanismele ei financiar-bancare a devenit un fenomen deosebit de controversat, în contextul în care setul de procese multicauzale, multidimensionale și spațio-temporale, care a definit-o, și-a dovedit limitele și erorile, ceea ce a condus la destructurarea spațiului comun global și la accentuarea inegalităților, a decalajelor, a conflictelor internaționale și a terorismului (Bari, 2010, p. 18).

Globalizarea a structurat un proces de integrare, de accelerare a interconectărilor la scară mondială în toate aspectele vieții socio-economice, chiar de impunere a unui anumit comportament identitar ca participant și deopotrivă beneficiar al globalizării. Dualitatea procesului globalizării, care impune pe de o parte ca societatea să se integreze, să devină din ce în ce mai unită din punct de vedere

identitar, iar pe de altă parte să se fragmenteze și să se diferențieze din ce în ce mai mult, stă la baza manifestărilor anti-globalizare, a luptei dintre civilizația globală și cultura națională, suprapusă peste dorința individuală de a-și putea păstra diversitatea culturală, identitatea etnică sau religioasă (Vlas, 2008, p. 99).

Noile realități conturate în sfera relațiilor economice internaționale, au determinat la nivel teoretico-analitic, emiterea ipotezei că economia mondială evoluează spre un nou model de globalizare, indus de noile forțe care acționează ireversibil precum noile tehnologii din domeniul informaticii și telecomunicațiilor, piețele financiare, comerțul și strategiile marilor corporații transnaționale bazate pe operarea rețelelor de servicii (Bădescu, 2004, pp. 353-354).

La momentul actual, se consideră că suntem implicați sau martorii, cristalizării unei economii globale bazate pe rețele, pe măsură ce are loc tranziția de la un sistem de interdependențe, axat în principal pe schimburi economice, către un sistem de interconectări bazat pe rețele și interdimensionări complexe (Lungulescu, 2009, p. 52).

Este identificată existența tranziției de la o configurație a relațiilor economice globale, dominate de forme clasice de comerț, către o configurație nouă în care prevalează întrepierzirea tot mai accentuată a fluxurilor comerciale, tehnologice, de investiții și servicii, derulate și dirijate tot mai mult prin intermediul rețelelor globale. În noua etapă a globalizării, frontierele s-au redimensionat, barierele comerciale au fost eliminate, iar informația este mai accesibilă ca oricând, astfel că se poate vorbi de o zonă liberă globală, suprateritorială sau transnațională, care s-a dovedit un mediu ideal pentru fenomene infracționale: trafic de droguri, de arme, rețele de criminalitate și terorism (Bari, 2010, p. 72).

Dezvoltarea rețelelor globale de comunicare, dar și sistemele globale de producție și schimb, specifice procesului de globalizare economică, diminuează importanța localizării asupra vieții unei comunități, comprimarea spațiului-temporal redimensionând geografia umană. Un rol important în constituirea acestui nivel al culturii globale îl deține aspectul etnic al procesului globalizării, ce presupune translatarea prin fenomenul de migrație a diferențelor de valori culturale naționale dintr-o parte în alta a globului. În acest sens, găsim comunități puternice ale popoarelor europene pe celelalte continente ale globului, și invers, comunități ale Extremului Orient, de exemplu, în țările europene, fiecare păstrându-și propriul specific cultural (Held, 2004, p. 372).

De asemenea, se observă faptul că în paralel cu dezvoltarea corporațiilor economice internaționale, a grupurilor industriale, a organismelor financiar-bancare și a organizațiilor

regionale de cooperare economică, există o dezvoltare a circuitelor economiei subterane.

În general, noile forțe economice internaționale tind să detronizeze importanța politicului la nivel decizional și să se substituie statelor, instituțiilor și organismelor acestora.

Influențele piețelor economice și financiare se extind continuu asupra tuturor activităților sociale și culturale schimbându-le atât la nivel structural cât și funcțional.

Pițele financiare, pe care s-a generalizat acțiunea capitalismului liberalizat, sunt tot mai puternice în raport cu voința statelor și opțiunile populației la nivel statal, astfel încât se poate sublinia faptul că nimeni nu se mai poate izola de impactul globalizării (Lungulescu, 2009, p. 59).

Procesul globalizării impune o presiune temporală asupra spațiilor, iar acest lucru se realizează tot prin intermediul sistemelor globale de comunicare, astfel încât oamenii apar înănd unor condiții diferite ajung să împartă anumite valori și să trăiască în comun anumite evenimente, chiar și cele religioase (Held, 2004, p. 415).

Esența influențelor globalizării asupra naturii umane va conduce la o mutație a societății, fiind un fenomen social total care sfidează toate paradigmele cunoscute, o translație civilizațională identificabilă la toate nivelurile existenței care se manifestă ca o ruptură evidentă față de toate ierarhiile valorice, tradițiile religioase și occidentale umaniste moderne (Vlas, 2008, p. 227).

Sub raport strict relațional interuman, globalizarea înseamnă comprimarea distanțelor prin tehnologii noi, interconectarea și creșterea dependențelor reciproce, integrarea piețelor financiare și comerciale, găsirea de soluții la unele probleme globale, dezvoltarea de identități internaționale sau chiar transnaționale.

În acest context, globalizarea va cuprinde toate sferile de existență umană și va constitui modelul de societate la care va trebui să participe umanitatea în întregul ei. De asemenea, în procesul nașterii noii economii și societăți globale, rolul religiei trebuie să fie acela de a se asigura că întreaga umanitate va fi beneficiara acestui proces, și nu numai o elită prosperă – „cincimea” care controlează știința, tehnologia, comunicațiile și resursele planetei (Martin, Schumann, 1999, p. 13).

La nivelul individual de percepție, destructurarea lumii contemporane, a statului în special, cu repere sale cunoscute – statul național, progresul și consensul social, solidaritatea grupurilor și bunăstarea socială – are loc rapid și progresiv, iar noile forme de organizare se identifică cu dificultate la nivel funcțional, într-o perioadă de tranziție greu de delimitat (Gilpin, 2004, pp. 224-225).

În contextul globalizării, eroziunea puterii statale include aproape toate aspectele economiei și societății, de la pierderea controlului producției

naționale în favoarea firmelor transnaționale, până la problemele reprezentate de degradarea mediului sau alte probleme economico-sociale. Statele tind să formeze noi legături, devenind state-rețea dar sunt în continuare privite ca actori strategici, decât entități suverane (Stiglitz, 2008, pp. 22-30).

Limbajul globalizării a fost deseori asociat conceptelor și proceselor negative: criză, amenințări, riscuri, efecte adverse, criză politică, dezordine, dezintegrare, marginalizare, explozie demografică, poluare, criză financiară, dar alte aspecte, toate acestea devenind expresii ale incapacității evoluției destinului ca ființă națională.

Asistăm la o schimbare de abordări conceptuale de identificare și încadrare în acest istoric pe care o trăim și resimțim vizibil în toate domeniile de activitate. Lumea cunoscută a devenit un tot unitar, în care interacționează forțe diverse și nu se pot prevedea consecințele care vor rezulta din combinarea cauzelor, factorilor și efectelor acestor schimbări (Khanna, 2008, p. 19).

Thomas L. Friedman demonstrează faptul că „pământul este plat” și „în curs de nivelare” ca urmare a globalizării și a exploatarea tensiunilor antiglobalizare dintre „Lexus” și forțele „maslinului”, dintre globalizare și integrare economică și identitate și naționalism (Friedman, 2008, pp. 24-25).

Cu toate acestea nu se poate afirma că statul ar fi o instituție în curs de disoluție sau că ar fi eliminat de societățile transnaționale, dar se produce o transformare a sa, cauzată de schimbările din structura economiei și societății globale.

Ținând cont de direcțiile și efectele globalizării, putem remarca următoarele caracteristici: accentuare a interdependențelor; expansiune a dominației și dependenței centrilor periferice; omogenizare a societății; reacții de diversificare în interiorul comunității globale; unificare a discontinuităților spațio-temporale (Dumitrescu, 2006, pp. 141-142).

Globalizarea, sublinia Zygmunต์ Bauman, este „destinul implacabil spre care se îndreaptă lumea, un proces ireversibil care ne afectează pe toți în egală măsură și în același mod” (Bauman, 1999, p. 5). Globalizarea divide și unește în egală măsură, cauzele diviziunii sunt corelate cu cele care promovează omogenitatea, pentru că „a fi local într-o lume globalizată este un semn de inadecvare socială și de degradare” (Bauman, 1999, p. 6).

Globalizarea poate fi interpretată și analizată ca un sistem structurat din cinci subsisteme sau dimensiuni: economică, politică, socială, culturală și de mediu. Dimensiunea politică se referă la internaționalizarea și instituționalizarea structurilor politice; dimensiunea economică presupune deschiderea relațiilor economico-financiare la scară globală; dimensiunea socială antrenează o reconfigurare a societății și

identității; dimensiunea culturală investește în convergență culturală, mobilitate și fluxuri informaționale iar dimensiunea de mediu insistă pe rezolvarea problemelor de protecție a mediului înconjurător (Lungulescu, 2009, pp. 23-24).

Globalizarea economică a reușit prin mecanismele sale specifice să comprime timpul și să scurteze distanțele, să creeze o interdependență economică transnațională prin înlăturarea tuturor barierelor transfrontaliere de circulație a capitalului, a marfurilor și a persoanelor, dar printr-o liberalizare îndusă a comerțului, în care nimeni și nimic nu trebuie să se sustragă cererii și ofertei sale ajungând la edificarea unei „dictaturi a pieței mondiale”, pe care Hans-Peter Martin și Harald Schumann o defineau drept o „capcană a globalizării” (Martin, Schumann, 1999, p. 21).

Există anumite paradoxuri ce definesc globalizarea economică și mecanismele ei, devenind, astfel, un fenomen controversat, mai ales astăzi, în contextul crizei financiare și economice mondiale.

Globalizarea a plasat economia deasupra tuturor, dar a împins spre extrem dominarea pieței libere asupra economiilor naționale. Politica de austeritate, liberalizarea, cu orice preț și sub orice formă, a piețelor de capital și privatizările sunt aplicate orbește, în ciuda ecurilor, în toate țările aflate, la sfârșitul secolului XX, în tranziție.

David Held sublinia faptul că există un caracter universal al globalizării, al „setului de procese care o întrușchipează”, deoarece tinde să afecteze structura tuturor subsistemelor – economic, politic, militar, societal, ecologic – și atrage atenția asupra faptului că există și consecințe ale globalizării, pozitive dar și negative, ceea ce impune modeluri și remodeluri la nivelul statelor naționale, întrucât, globalizarea, mai ales cea economică, acționează asupra puterii statale transformând-o constant (Held, 2004, p. 37).

Beneficiile globalizării economice au fost mai mici decât cele susținute de statisticile oficiale, dar prețul plătit a fost mult mai mare: schimbări rapide – într-un proces tranzitoriu de adaptare; crizele economice și omajul – au condus la violențe și conflicte, în Mexic, Argentina, Grecia, dar și în alte state; corupție politico-financiară și nu în ultimul rând un mediu înconjurător distrus.

Globalizarea a contribuit la mari acumulări de bogăție, dar acestea nu au condus la o redistribuire mai echitabilă a veniturilor, astfel încât doar un număr mic de state au avut un ritm de creștere rapidă și susținută, în special China și India, state ce fac parte din grupul de elită a puterilor emergente BRIC, alături de Brazilia și Rusia (Dobrescu, 2010, p. 17).

Unipolaritatea lumii contemporane, caracterizată prin tendința de unificare civilizațională globală, a supradimensionat evoluția societății în asamblul ei și a inițiat replica

individualității la nivelul social-cultural, etnic și religios, cu accent pe revoltă și reacție a lumii islamice, în special, dar și a unor organizații non-guvernamentale (Bari, 2010, p. 73).

Au apărut noi actori și noi forțe pe scena internațională, care au renunțat la imobilism sau slabă reacțiune, în principal cele care privesc identitățile naționale, etnice și religioase, care în contextul procesului globalizării lumii actuale, caracterizat de un vector centripet al unei culturi internaționale, opun un vector contradictoriu centrifug, cu accente culturale-tradiționale și identitar-naționaliste (Dumitriu, 2010, p. 92).

Sfârșitul secolului XX a reprezentat o perioadă de consolidare a societății civile globale, o perioadă ce a cunoscut translatarea mișcărilor sociale, a organizațiilor non-guvernamentale și a diverselor rețele cetățenești, în afara granițelor naționale și o sporire considerabilă a interacțiunilor și permutărilor între acești actori ai societății civile globale. Societatea civilă globală reprezintă, conform unor autori, o „sferă de idei, valori, organizații, rețele și indivizi, poziționați în afara complexelor instituționale ale familiei, pieței și statului și dincolo de granițele societăților, politicilor, și economiilor naționale” (Johnson, 2007, pp.321-322).

Pentru Jill Steans și Lloyd Pettiford societatea civilă se referă la „acele zone ale vieții omenești unde indivizii se angajează în acțiuni și activități colective, dar care se situează în afara razei de acțiune a statului ori nu intră în mod direct sub controlul sau jurisdicția acestuia” (Steans, Pettiford, 2008, p. 47).

Referitor la societatea globală, aceiași autori menționează că poate fi privită în termenii „unui consens normativ care reunește toți oamenii, iar formele actuale de interdependență complexă au rezultat dintr-o răspândire globală a valorilor universale precum drepturile omului și democrația” (Steans, Pettiford, 2008, p. 57).

De asemenea, prin comparație, transnaționalismul implică angajarea comunităților în numeroase acțiuni sociale care îi reunește peste frontierele statale. Un mod alternativ de a conceptualiza societatea globală este o serie de relații transnaționale de tip rețea precum finanțele, comunicațiile, tehnologia, mass-media, care antrenează integrarea noilor dimensiuni identitare și comunitare cu accente globale (Steans, Pettiford, 2008, pp. 57-58).

Religia reprezintă unul dintre sectoarele societății civile globale, care în pofida semnificației sale, nu a primit atenția cuvenită în literatura de specialitate, așa cum am prezentat într-un subcapitol anterior. Fiind unul dintre actorii importanți în cadrul societății civile, fie și numai prin prisma numărului indivizilor care aderă la una sau alta dintre religii și al organizațiilor religioase globale, religia are potențialul de a legitima o

societate civil global liber și independent sau poate inspira un simț colectiv (Urban, 2008, p. 65).

Un aspect deosebit de semnificativ în contextul globalizării, este cel legat de identitate. Identitățile pot fi construite într-o varietate de moduri: un subiect internațional – stat, organizație sau individ - se poate defini prin prisma naționalității, a religiei sau sectei căreia aparține, a ideologiei, a orientării politice, iar în diferite momente istorice, una sau alta dintre identități capătă prevalență, definind cursul acțiunii, în funcție de interacțiunile dintre subiecți și oportunitățile istorice (Glodstein, Pevehouse, 2008, p. 401).

Transformările globale au determinat o relativizarea a identităților, atât a celor individuale, cât și a celor colective, indiferent că este vorba despre identități naționale, politice, religioase sau de altă natură, dar a generat, în același timp, reacții de apărare a acestor identități, sau încercări de reconstruire a unor identități noi (Cooper, 2007, pp. 44-45).

Frontierele teritorial-geografice și geopolitice devin, pentru securitatea comunităților naționale, mai puțin relevante, atât timp cât se pot identifica alte frontiere identitare, precum, granițele culturale și granițele valorice, valorizând faptul că esența culturală a unei națiuni este dată de valorile etnice, religioase și lingvistice, tradiții și spiritualitate comună, practic de valorile culturale în cvasitotalitatea lor.

În contextul securizării modelului valoric național, securitatea culturală este identificată ca parte activă a arhitecturii modelului valoric național și a modelului valoric societal global. De altfel, aceasta se axează pe necesitatea imperioasă a securizării modelului valoric național, ca parte identitară unică în angrenajul global al actualului mediu de securitate, dar și prin prisma impactului direct asupra securității naționale și respectiv a securității individuale (Ciocea, 2009, p.23).

Mecanismele globalizării au acționat dual, accelerând simultan, pe de o parte, ruptura față de ordinea tradițională anterioară, iar pe cealaltă parte, schimbarea de perspectivă prin promovarea noului model de securitate național bazat, pe modelul valoric societal, prin care practic identitatea comportamental-valorică se manifestă (Stiglitz, 2008, p. 241).

Din punctul meu de vedere, un răspuns definitiv întrebării ”Globalizarea - *Quo vadis?*” nu se poate formula, mai ales sub aspectele analizei societale globale, deoarece mecanismele ei sunt practic într-un *perpetuum mobile*. Totuși, raportat la situația actuală economico-financiară mondială, se poate sublinia faptul că este imperios necesară redimensionarea procesului globalizării, din mai multe puncte de vedere: *economic* – prin implicarea în crizele actuale; *geopolitic* – prin translatarea spre Asia a centrului de greutate a

sistemului financiar-bancar internațional; *instituțional* – perimarea instituțiilor FMI și a Bancii Mondiale; *sistemic* – redistribuirea rolului principal în sistemul relațiilor internaționale, în contextul posibilei schimbări sistemice, de la unipolaritate spre multipolaritate; *societal* - consecințele crizei economice la nivelul populației și efectele de lungă durată necesare a fi suportate, ca urmare a implementării politicilor rigide de refacere economică; *identitar* – reevaluarea dimensiunilor identitare prin necesitatea imperioasă a raportării la valențele globale.

Mulumiri

Această lucrare a fost făcută sub egida Universității Al. I. Cuza în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/5/ 132400 ”Tineri cercetători de succes - Dezvoltare profesională în context interdisciplinar și internațional”.

References

- [1] BARI, I., (2010). *Tratat de economie politică globală* [Global Political Economy Analysis]. București: Economica.
- [2] BDESCU, I., (2004). *Tratat de geopolitică* [Geopolitical Analysis]. București: Mica Valahie.
- [3] BAUMAN, Z., (1999). *Globalizarea și efectele ei sociale* [Globalization and Social Effects]. Oradea: Antet.
- [4] CIOCEA, M., (2009), *Securitatea culturală. Dilema identității în lumea globală* [Cultural Security. The Dilemma of Identity in the global world]. București: Tritonic.
- [5] COOPER, R., (2007), *Destrămarea națiunilor. Geopolitică lumii secolului XXI* [The Breaking of Nations]. București: Univers Enciclopedic.
- [6] DOBRESCU, P., (2010). *Viclenia globalizării* [Globalization Craftiness]. Iași: Institutul European.
- [7] DUMITRESCU, S., (2006). *Economie mondială* [Global Economy]. Pitești: Independența.
- [8] DUMITRIU, A.I., (2010). *Realități și perspective ale mediului de securitate* [Realities and Perspectives of the Security environment]. București: Universitară.
- [9] FRIEDMAN Th.L., (2008). *Lexus și mlaștină* [Lexus and the Olive Tree]. Iași: Polirom.
- [10] GILPIN, R., (2004). *Economie mondială în secolul XXI* [Global Political Economy]. Iași: Polirom.
- [11] GOLDSTEIN, J. S., PEVENHOUSE, J. C., (2008), *Relații Internaționale* [International Relations]. Iași: Polirom.
- [12] HELD, D., (2004). *Transformări globale* [Global Transformations]. Iași: Polirom.

- [13] JOHNSON, A. G., (2007), *Dicționar Sociologie Blackwell* [The Blackwell Sociology Dictionary]. Bucure ti: Humanitas.
- [14] KHANNA, P., (2008). *Lumea a doua* [The Second World]. Ia i: Polirom.
- [15] LUNGULESCU, L., (2009). *Statul i globalizarea economic* [The State and Economic Globalization]. Bucure ti: Centru Tehnic Editorial al Armatei.
- [16] MARTIN, H.-M., SCHUMANN, H., (1999). *Capcana globaliz rii* [The Global Trap]. Bucure ti: Economica.
- [17] STEANS, J., PETTIFORD, L., (2008), *Introducere în Relațiile Internaționale* [Introduction to International Relations]. Bucure ti: Antet.
- [18] STIGLITZ, J., (2008). *Mecanisme globaliz rii* [Making Globalization Work]. Ia i: Polirom.
- [19] ERBAN, A., (2008), *Securitate Societal* [Societal Security]. Bucure ti: Valahia.
- [20] VLAS, N., (2008). *Globalizarea i Religia la începutul secolului XXI* [Globalization and Religion]. Cluj: Presa Universitar Clujean .